

K. CIBULKA:

O NÁLEZU
ŽIŽKOVÝCH KOSTÍ
V ČÁSLAVI

21. LISTOPADU

1910.

Cena Kč 3.-.

Tiskem Josefa Frengla v Čáslavi.
:-: Nákladem města Čáslavě. :-:

Od časů, kdy pobouřil Habsburka Ferdinanda I. r. 1528 palcát Žižkův v kostele čáslavském*) k zvolání věty „Fuj, potvora mrtvá ještě po stu letech straší“, kdy Vilém z Vřesovic r. 1623 „v městě Čáslavi hrob kamenný Jana Žižky, reka českého stlouci a skaziti dal, jakoby dovedl něco slavného“**) — od těchto časů uteklo hodně vody.

Neznáme detailů o Žižkově mládí, nevíme mnoho o osudech jeho posmrtných. Může tato naše neznalost oslabit význam Žižkův? Jeho životní dílo? Jeho křišťalový charakter?

Nemůže. Naopak, tato neznalost spíše přikazuje, abychom ovoce koniášovské práce, která tolik českých knih a pramenů spálila, přešli s klidem člověka rozumějícího síle tradice a věřili tomu, co nám tato tradice vypráví.

A tato staletá tradice slovem i perem dokládá, že Jan Žižka z Trocnova byl pochován v Čáslavi v kostele.

O tom, že Jan Žižka jest v Čáslavi pochován, jest celá literatura. Jsou ovšem i spisy proti. To však nijak nemůže zmenšiti skutečnost, že o uložení ostatků Žižkových v Čáslavi udržuje se tradice po staletí. Jest velmi dobře známo, že Jan Amos Komenský tuto tradici posílil v „Historii o těžkém protivěnství církve české“. Popisuje, jak po Bílé hoře v Čáslavi v kostele, dnes sv. Petru a Pavlu zasvěceném, r. 1623 po Žižkových ostatcích marně pátrali, jak hrob Žižkův rozbili a vše na prach rozmetali. „Tak se nad mrtvým, kterýž je živé turboval, pomstivše — —“.

*) Mag. Zacharias Theokald: Hussitenkrieg.

**) Dačický z Heslova: Paměti.

Tradice se udržovala v Čáslavi a šla s pokolení na pokolení. Vyvolávala pevnou víru, že v kostele jsou uloženy ostatky Žižkovy. Že jsou někde zazděny. Bližší určení podávala tradice. Prý jsou uloženy za lavicemi radních pánů, nebo za oltářem sv. Tekly.

Nemůže být pochybnosti, že vzpomínka na uložení ostatků v Čáslavi v chrámu sv. Petra a Pavla vždy oživila, když různé okolnosti nutily správu města Čáslavě, aby kostel dala opravit. Tak r. 1865 opravován vnějšek kostela dle návrhu krajského inženýra A. Schulze. Této opravy bylo jako soli potřeba, vždyť od r. 1677 marně čekal vnějšek kostela na opravu.

O 10 let později opravován vnitřek chrámu. Dlaždice cihlové nahrazeny cementovými, omítka opravena, zdi a strop pak natřeny žlutavou barvou. Při této příležitosti, jak Kliment Čermák udává, pozorně pátráno po ostatcích Žižkových. Hlavně při kopání v dlažbě a v těch místech, kde hrob Žižkův měl stát. Nenašlo se však nic. Pátráno marně.

Ruch, který pátrání z r. 1875 v městě Čáslavi vyvolalo, přinesl po jiné stránce plod. R. 1878 usneslo se obecní zastupitelstvo města Čáslavě postavit pomník Janu Žižkovi.*) Pomník svěšen sochaři J. Myslbekovi. Za velké účasti odhalen 29. srpna 1880. Slavnostní řeč pronesl Jar. Čelakovský.

Tyto slavnosti pamět na J. Žižku jen posílily. Ruch udržován v čáslavské „Včele“, která již od r. 1865 pracovala na poli archeologickém, a při tom měla na paměti celé město, jeho okolí a jeho historii.

*) Proti tomu podal F. Procházka, loterní kolektant, protest podepsaný 61 občanem. V zastupitelstvu 8. května 1879 hlasováno znovu o pomníku. Pro pomník bylo ze 30 přítomných 21, 2 členové nehlasovali, proti hlasovali: Jan Čapek, notář, Vojtěch Fiala a K. Figer, statkáři, Hendrich Jar., hosp. správce z Filipova, F. Hulla, lékárník, J. A. Nožička, děkan a F. Seidl, statkář.

Z této snahy vyrostl návrh Včely ze 14. června 1901, tlumočený městské radě v Čáslavi, aby město Čáslav přikročilo k výzkumu nejstarší části chrámu sv. Petra a Pavla. V přípisu vyslovena tehdy tato velká naděje: „Neváháme zároveň i tu domněnku pronést, že snad i v tato místa hrob Jana Žižky z Trocnova tajně ukryt, aby nepřátely schránka s ostatky rozmetána býti nemohla — —.“

Návrh městská rada 17. června 1901 schválila a určila pro práci tu výzkumnou komisi. Komisi tvořili starosta města Ignác Fiala, městský letopisec J. Dlabáček, konservátor Kliment Čermák a učitel Václav Vladivoj Jeníček.

R. 1903 založena v Čáslavi „Jednota pro opravu chrámu sv. Petra a Pavla v Čáslavi,“ který jako stavitelská památka jest stavbou historickou a umělecky cennou. Projekt na generální opravu, vlastně na restauraci kostela, vypracoval r. 1905, pražský architekt Kamil Hilbert. Náklad rozpočten na 120.000 Kč. Umělecko-historická komise zemského výboru v Praze doporučila 18. prosince 1906 na stavbu přispět jednou třetinou nákladu.

S výzkumnými pracemi v nejstarší části kostela sv. Petra a Pavla započato až 5. srpna 1908. Práce tyto nebyly marné. Při nich objeven asi hrob Mstislava z Chlumu a jeho otce Blehy z Chlumu, kdysi držitelů zboží na hrádku v Čáslavi. Domněnka na tajné uložení ostatků Žižkových v této části kostela však nějakým nálezem nebyla podepřena.

Při systematických pracech, prováděných dle projektu arch. Hilberta, pátráno po ostatcích Žižkových dále. Hledány byly v celém kostele, v podlaze, ve sloupech, ve zdích. Hledány nejprve na místě, kde stál náhrobek Žižkův. Pak hledány dle staré tradice „za lavicemi radních pánů, nebo za oltářem sv. Tekly“, ale jen uvnitř kostela, uvnitř hlavní lodi.

V listopadu 1910 opravována kaple Matky Boží. Říká se všeobecně této kapli kaple pod věží. Při oklepávání omítky zjistili zedníci 21. listopadu 1910, že jedno místo duní. Byla to přiléhající stěna k presbyteriu. *Se strany presbyteria právě přiléhají na tuto zeď lavice radních pánů a oltář sv. Tekly.*

Když výklenek otevřen, zjistilo se: Výklenek byl omítnut a vybělen. Na zadní zdi výklenku nalezen vbitý hřeb a pod ním na stěně stopy nějakého, již nečitelného nápisu. Dále nalezeny zlomek hliněné mísy, lebka porouchaná, dvě kosti, křížem přes sebe položené, dvě prkénka, pak drobné kůstky a zbytky setlelého plátna.

Architekt Hilbert, který restauraci kostela obezřetně prováděl, prohlásil po prozkoumání, že výklenek pochází z XV. stol., že však — dle omítky souzeno — byl v polovině XVII. století zazděn a od té doby neodkryt až do dne objevení.

Kosti byly nalezeny v pondělí 21. listopadu 1910. Nemohu popřít, že by postup při nálezu a zacházení s nálezem byl korektní. Nemohu popřít rezervovanost lidí, kteří za týden po nálezu stali se horlivými hlasateli nálezu Žižkových kostí. Nemohu, naopak. Nebylo dbáno nevyhnutelné opatrnosti. Nevolána ihned komise znalců. *Netelegrafováno ihned do světa, že se našly Žižkovy kosti.* Nad nálezem ležela nejistota. Lidé prostí věřili, že jsou to kosti Žižkovy, městský archivář, město — ti byli opatrní.

Kosti přeneseny na radnici a dány do pokladny v důchodě. Zas mohu říci, že i přenesení nebylo pietní. Ostatek svatého běře kněz do ruky se vzrušením, ostatky Žižkovy poručili tehdy odnést do radnice zedníkovi v zástěře — —.

A v kapli pracováno dále. Zedníci pracovali v úterý, ve středu, ve čtvrtek, v pátek. Městem šlo vzrušení. Tu a tam v časopisech objevily se zprávy o nálezu, ale zprávy neoficiální. Zprávy od jednotlivců, od nadšenců.

Až přišel pátek 25. listopadu 1910. Toho dne dopoledne asi v 10 hodin našli v pravém rohu kaple v protější zdi, než v které byly nalezeny kosti z 21. listopadu 1910, (od vchodu do ní počítáno) novou dutinu. Ihned byly práce přerušeny, kaple uzamčena a druhého dne prohlédnuta komisionálně. Slyšme, jak událost popisují svědci, a to Frant. Brázda a Frant. Filip z Drobovic, J. Volný z Močovic, všichni zedníci při opravě kostela zaměstnaní. Jmenovaní vyprávějí:

„V pátek, dne 25. listopadu 1910 asi o 10. hodině dopolední počali jsme s opravou pravého dolejšího rohu kaple. Roh ten byl z kvádrů a tvořil jakési dveře. V době té přítomen tu byl c. k. konservátor pan V. V. Jeníček. Otloukli jsme omítku kolem kvádrů a shledali jsme, že je tu zazdžený velký otvor.

Vyndali jsme z hořejší vrstvy jednu cihlu a tím našli jsme jistoty, že tu je zazděna velká dutina. Pan konservátor nařídil, bychom s další prací sečkali, až dostaví se pan městský archivář, pro něhož poslal a zároveň nařídil, by se kaple uzamkla. V okamžiku, kdy dveřmi kaple odcházel Frant. Filip, zedník, pro pana archiváře, vklouzl sem dveřmi p. Jos. Pelikán, který na nás a p. konservátoru vyzvídal, co zas nového. Za okamžik přikvapil pan archivář a nařídil nám jménem p. purkmistra a městské rady, bychom v práci nepokračovali, ježto pan purkmistr není doma, poručil všem z kaple odejít a tuto po našem a přítomných pánů Jeníčka a Pelikána odchodu klíčem uzavřel.

V sobotu dne 26. listopadu dostavila se do kostela komise s panem purkmistrem, pp. konservátory Kliment. Čermákem a V. V. Jeníčkem, archivářem Jos. Dlabáčkem a více pány, které neznáme a také tu byl p. Jos. Pelikán. Když kaple se otevřela, vešli jsme dovnitř a počali s prací, kterou jsme v pátek nedokončili. Odstraněním zdiva asi

do poloviny objevil se nám otvor, do něhož vlezl konservátor pan V. V. Jeníček a zjišťoval, co tu jest. Hlásil: „Jest tu zazděna velká náhrobní deska, dva kusy fragmentu, kus žebry okenní, dvě ohnilá dřívka a úlomek kostí“. Přítomní páni žádali, abychom kusy fragmentů z otvoru vyndali. Zaměstnávali jsme se prací tou až do čtvrt na jednu odpoledne, mezi čímž všichni páni odešli a zbyl tu s námi jedině konservátor pan V. V. Jeníček, který s námi po té odešel s nařízením, abychom nikoho do kaple, kterou jsme uzavřeli, nepouštěli.

Po 1. hodině odpolední ujali jsme se opět další práce v kapli. Přišel sem pan Josef Holub, klempíř, a za ním opět pan Josef Pelikán, který si otvor náležitě prohlédl a k tomu z domu přinesl si svíčku. My jsme začali, jak nám bylo komisí nařízeno, odstraňovati od zdiva zmíněný náhrobní kámen (mramorová deska), který jsme chtěli vtáhnouti do kaple. Oba jmenovaní se na nás dívali. V tom, jak jsme kámen tento od zdiva odklopili, slyšeli jsme, jakoby něco za kamenem k zemi padlo. Posvětili jsme si svíčkou a tu pozorujeme na zemi ležeti jako kus prkénka, neb kus plechu, neb omítky. Pomocí dřívka dostali jsme předmět ten až ku kraji a po té uchopili a ven do kaple vynesli. Viděli jsme, že jest to papírová deska s písmem a pečetí, s níž vrchní papírek zůstal v místech, co byla deska a ten jsme po té také vynesli. V tom, co prohlížíme nalezenou desku, jejímuž písmu jsme nerozuměli, vytrhl nám ji z ruky p. Josef Pelikán, na písmo desky hleděl a pojednou hrozně rozkřikl se slovy „Žižka“. Vyskočil do výšky, desku držel vzhůru a prchal z kostela. My za ním, ale již jsme jej nedohonili. Za čtvrt hodiny přišel zpět s panem purkmistrem, který nalezenou desku v ruce nesl a my jemu odevzdali dále nalezený papírek z pečetě —.“

Tak vyprávějí očití svědkové.

Nešťastná destička byla asi součástí knížky berní. Měla rozměry 18·5 cm × 11·3 cm a byla polepena cihlově červeným papírem. Na vnitřní straně sešedlé nesla tento nápis:

*Ossa Inclyti Ducis
Bohemiae Joannis
Žiskae in muro
aversario claudestine
osservantur.*

Pod tímto nápisem nalézala se vosková pečeť s nápisem: *Sigillum maius civitatis Czeslavicensis.*

Destička tedy oznamovala: Kostí slavného vůdce Čech Jana Žižky v protivnické zdi tajně jsou uloženy — —

Nález vyvolal rozruch. Jméno „Žižka“ na destičce uvádělo ji do souvislosti s nálezem kostí a podprálo věru v jejich pravost, tím více, když jeden z prvních svědků, konservátor V. V. Jeníček, prohlašoval destičku za pravou a tvrdil, že nápis na ní pochází ze sedmnáctého století. Městský archivář čáslavský, J. Dlabáček, choval se k destičce chladně. Přímo prohlašoval, že v něm vzbuzuje nedůvěru. Totéž stanovisko zastával řed. Kliment Čermák. Sotva shlédl destičku, řekl, ukazuje na první písmeno O: „Takhle nás učil psát O pan ředitel Tesař“.

Jisto je, že destička vykonala poslání. Kostí Žižkovy byly nalezeny 21. listop., až do 26. listop., do nálezů destičky, tedy celých 5 dní, nebylo časopisům ničeho oficiálně sděleno. Teprve 26. listopadu 1910 telegrafováno pražským listům: *Dnes* byly nalezeny v Čáslavi Žižkovy kosti . . . . .

Na středu 30. listopadu sezvána do Čáslavě komise. Přijeli a přišli tito znalci a funkcionáři: Dr. Vojtěch, J. Nováček, ředitel zemského archivu království Českého, univ. prof. dr. J. Matiegka, profesor antropologie, prof. dr. Lad. Píř, jednatel archeologické komise při museu

království Českého, dr. Fabian, úředník král. Českého, prof. dr. Karel Chotek, správce národopisného musea, architekt Kam. Hilbert, vesměs z Prahy, c. k. konservátoři Klim. Čermák a V. V. Jeníček, za město dr. Jan Zimmer, purkmistr, Jos. Lobeč, Ferd. Stoupa a dr. Karel Tesař, měst. radové, P. Jos. Folta, děkan, licent Fr. Kozák, měst. archivář J. Dlabáček a měst. tajemník dr. Rud. Brabec.

Shlédnuto místo nálezu a protokolárně vyslechnuti Josef Pelikán, Josef Holub a jmenovaní již tři zedníci.

Po té předložena destička znalcům k prohlédnutí. Pan ředitel dr. J. Nováček prohlásil: „Písmo je přetvářené, provedené perem ocelovým a na první pohled zřejmo, že vzniklo *v době zcela nové*.“

Také materiál, na němž psáno, není starší jednoho sta let, jak bližším ohledáním papíru bude lze zcela bezpečně prokázati. Bližší odůvodnění svého soudu o písmě dovoluji si zaslati po podrobnějším ohledání písma nasnímku fotografick.“

Prohlášení znalce tak znamenitého, jakým byl dr. Nováček, podepřelo stanovisko městského archiváře Dlabáčka a říd. Čermáka. Destička prohlášena za nejapný falsifikát.

Byly tu kosti, jichž znaky a místo, kde byly uloženy, podpíraly víru, že jsou to skutečné kosti Žižkovy. Byla tu destička, která měla tuto víru sesílití a zatím udělala pravý opak. Destička způsobila, že lidé o pravosti kostí jinak přesvědčení se o nich vyslovovali rezervovaně.

Neznáme, kdo ukryl kosti Žižkovy na místo tak bezpečné. Ale tušíme, kdo to byl. Jistě že nějaký věrný husita, který nechtěl dopustit, aby lidé jako Vřesovec je dostali do rukou, neboť pak by po nich bylo veta. Neznáme jméno onoho milovníka paměti J. Žižky, patří však jemu dík nás všech.

Kdo podhodil destičku, *zatím* přesně nevíme. Všeobecně řečeno, nebyl to čin rozumný, neboť zájem, který

destička ke kostem Žižkovým připoutala, nemůže seslabiti velkou nedůvěru, která pro destičku lpí na čáslavském nálezu u mnohých a mnohých. Vyvolává prostě myšlenkový pochod: Destička falešná — nález falešný.

Autor destičky by měl promluvit. Měl by říci: Udělal jsem to!*) Autor však mlčí a nechává stín nedůvěry na nálezu dále. Tím ovšem jeho vina se jenom zvětšuje.

*) J. S. Machar (Českým životem) zle vyčínil autoru destičky. Ve stati „Kosti Žižkovy“ píše o nálezu z 21. listopadu 1910. Machar vyvrcholuje otázky a ptá se: Jest to tedy jeho (Žižkova) lebka v Čáslavi?

Těžko říci. Vykřikl bych nejráději ano. Když přišla prvá zpráva o tom nálezu, byl jsem neobyčejně rozekhvěn. Tedy aspoň jeden z těch velkých předků vrací se k nám. Snad největší ze všech, jež jsme kdy měli — —. Osud jest přece milosrdný. A vrací se k nám, když jeho památka jest čista jak lesknoucí se ocel, vrací se k nám, když my se navracíme k němu — — ano, tak jsem myslel a cítil.

A najednou přijde bližší zpráva o té ceduli, o tom nápisu, psaném ocelovým perem, o té latině jeho, který asi nějaký gymnasista a špatný gymnasista II. třídy vypomáhal vlastenecké palici táty svého! Proč zrovna u nás musí být při všem takovýhle zlozvyk! Proč k takovému hledání jsou připuštěni lidé, kteří mají sedět u svých válů a hnístí rohlíky! Ztracené hospodářství! A to jest vždy tak a všude tak a stále jsme stejní.

Co teď? Přijdou ještě architekti a frenologové, bude se mluvit sem tam, psát to i ono, a celá věc patrně usne po obvyklém českém způsobu. Jen o jednu ostudu budeme bohatší.

Myslím, že jedině správná cesta byla by, vypátrat onu prázdnou vlasteneckou lebku, která, třeba v dobrém úmyslu — čert aby vzal v takových případech i nejlepší úmysly! — chtěla napomoci hledajícím. Vypátrat člověka toho a přinutit jej, aby pověděl, co ví. Věděl-li o kostech již před nalezením, nezašantročil-li je tam třeba sám, co jej vedlo k tomu, aby zhotovil nápis o kostech „nepřemožitelného vévody“ Žižky, ležících na „straně protivnické atd. At chlap obrátí duši svou na ruby a ukáže, co v ní má, neboť lebka jeho jest beztoho prázdná.

Při málokterém nálezu postupuje se vždycky a za všech okolností přísně vědecky. Jen tu a tam volají znalce, učiní opatření, aby s nálezem se ničeho nestalo, anebo nemohlo se ničeho stát. Častěji zachází se s nálezem neodborně, a když konečně přijde znalec, je buď po nálezu vůbec, nebo najde nález hodně poškozený.

Skoro tak tomu bylo i při nálezu čáslavském.

Z protokolů, které byly sepsány v Čáslavi 21. listopadu 1910 a 31. ledna 1911 vidíme, jaký průběh měl nález lebky, o níž věříme, že jest Žižkova.

Zaráží, jak protokoly tyto si odporují. Nezbyvá, než aspoň tři nejdůležitější otisknouti:

1. *Protokol sepsaný o nálezu kosti Jana Žižky z Trocnova v děkanském kostele sv. Petra a Pavla v Čáslavi, dne 21. listopadu 1910.*

V kostele sv. Petra a Pavla v Čáslavi konalo se z usnesení městské rady pátrání po pozůstatcích po Janu Žižkovi z Trocnova zbylých a pátrání tohoto se účastnili za „Včelu Čáslavskou“ pp. Kliment Čermák a V. V. Jeníček, c. k. konservátoři, a za obec čáslavskou městský archivář p. Josef Dlabáček.

Pátrání toto dělo se zejména v posledních třech letech za příčinou restaurace zmíněného kostela, kteráž práce dospěla v tomto měsíci k odloukání omítky v kapli Panny Marie pod vysokou věží.

Oklepávání a seškrabávání omítky prováděli zedníci pomocníci Brázda František z Drobovic, Filip František z Drobovic a Jan Volný z Močovic.

Městský archivář Josef Dlabáček vydal těmto dělníkům přísné nařízení, co se týče odkrývacích prací ve

vnitřku této kaple, zejména v tom směru, aby mu ihned podána byla zpráva, když by dělníci na nějakou zazdívkou neb nástěnou kresbu přišli.

Dne 21. listopadu 1910 po 10. hodině dopoledne dostavil se František Brázda do kanceláře městské spořitelny, v které městský archivář je ředitelem, a hlásil mu, že při oklepávání omítky duní na straně k presbytáři zeď a že se zdá, že bude za ní výklenek.

Městský archivář dostavil se hned do kostela a nechal opatrně seškrabati omítku, na které nenalezeny žádné stopy po nějaké kresbě neb nápisu.

Teprve po tomto zjištění byla omítky oklepána a shledáno, že ve zdi, přistavené k presbytáři, nalézá se výklenek, jehož rozměry níže jsou uvedeny, a sice: výška 115 cm, šířka 80 cm a hloubka 80 cm.

Vrchol tohoto výklenku byl přeložen pískovcovým kamenem, kdežto strany skládaly se z pískovcových desek, tvořících ostění tohoto výklenku.

Směrem od vrcholního překladu ke dlažbě nalézaly se 3 vrstvy cihel nestejně velikosti a formy, které nejprve byly vybourány a rozžatou sirkou odkrytý vnitřek výklenku osvětlen.

Při tom výkonu shledal městský archivář následující stav:

Vnitřek výklenku byl omítnut a vybílen. Na jeho zadní ploše byl vtlučen kovaný hřeb, pod kterým vinula se dvěma černými čarami vytažená páska se stopami nějakého nápisu.

Zedník otvírající hoření otvor výklenku sáhnul do vnitř výklenku a oznámil, že se mu zdá, že jsou na dně kosti.

Bylo tedy přikročeno k odbourání ostatního zdiva výklenku, které se skládalo z lomového kamene na slabou maltu a bouralo se takorůž pod rukama, a zjištěno, že se ve výklenku nalézají následovní věci:

1. fragment hliněné mísy, točené na kruhu, na okraji olověným klejtem polité. Zvláštních znamení na tomto střepu nebylo shledáno;

2. dále nalezeno: jedna lebka porouchaná, dvě kosti pravděpodobně stehenní a loketní, položené křížem přes sebe, dvě prkénka zrobená ze šindele, na kterých je patrna stopa, že byla přelepena papírem, po němž žádné pozůstatky nebyly nalezeny.

Směrem od hnátu k hliněnému střepu rozloženy byly kousek sanice se zuby a různé kůstky, mezi nimi černý chuchvalec, záležející pravděpodobně ze strouchnivělého plátna; vše dle naznačeného hrubého náčrtku.*)

Poněvadž vznikla v archiváři domněnka, že není vyloučena možnost, že přišlo se na kosti Žižkovy s ohledem na způsob shledaného uložení, nařídil přísně dělníkům, aby za žádných podmínek nedovolovali nikomu přístup k nálezům a to z důvodu, poněvadž učiní o všem oznámení městské radě a zařídí ihned, aby konala se na místě komise za přivzetí obou státních konservátorů v místě.

Mezi tím, než se vykonaly tyto věci, vniknul do kaple pod věží proti opětovnému přísnému zákazu Josef Pelikán, pekař v Čáslavi, prohlížel si kosti, a sice s násilím, ačkoliv mu všichni tři zedníci bránili s poukázáním na přísný zákaz, který vydal městský archivář Josef Dlabáček.

*) Náčrtek chybí.

Toto vniknutí do kaple provedl Josef Pelikán dopoledne i odpoledne a když dostavil se, upozorněn byv panem radním, do kostela purkmistr p. JUDr. Jan Zimmer, rozkázal, aby celý nález byl odnesen do archivu v městské radnici, což se stalo v průvodu pana purkmistra a radního pana Františka Minaříka dělníkem Františkem Brázdou, z jehož rukou podepsaný archivář celý nález v uschování přijal a v městském archivu jej uložil.

Přítomní konservátoři potvrzují správnost těchto údajů.

Skončeno a podepsáno.

V Čáslavi dne 21. listopadu 1910.

V. V. Jeníček,
c. k. konservátor,
Kliment Čermák,
c. k. konservátor.

Josef Dlabáček,
městský archivář.

František Brázda,
Filip František,
Jan Volný.

Za pravost a souhlasnost tohoto opisu s originálem:

Městský úřad v Čáslavi,
dne 7. ledna 1911.

Purkmistr:
Dr. Zimmer.

2. *Protokol sepsaný u městského úřadu v Čáslavi dne 31. ledna 1911.*

Předmětem jest zjištění všech okolností, za kterých stal se nález domnělých kostí Jana Žižky z Trocnova v děkanském kostele sv. Petra a Pavla v Čáslavi.

Přítomni pp.: MUDr. Karel Tesař, člen městské rady, Tadeáš Rabas, insp. c. k. sev. záp. dráhy v. v., JUDr. Rudolf Brabec, tajemník městského úřadu jako zapisovatel, František Železný, soukromník. Jako svědci městskou radou požádání k tomu účelu, aby nad řádným prováděním výslechu a protokolování výpovědi bděli.

František Brázda, 32 let, zedník z Drobovic, k udání pravdy napomenut vypovídá:

Při restauraci kostela sv. Petra a Pavla jsem zaměstnán od podzimku r. 1909. Měli jsme od archiváře Dlabáčka přísně nařízeno, abychom mu ihned dali zprávu, kdybychom na nějaké zbytky starých maleb, výklenky a pod. přišli. Nařízení to bylo nám zvláště opakováno, když jsme v listopadu 1910 započali s prací v kapli t. zv. pod věží.

Dne 21. listopadu 1910 přišli jsme při škrabání omítky v této kapli na to, že to pod omítkou duní. Vybourali jsme malý otvor asi ve velikosti jedné cihly, abychom se přesvědčili, zda-li je to vsutku dutina. Když jsme tu cihlu vyndávali, spadl do vnitř kousek omítky a slyšeli jsme, že to ve vnitř zarachotilo. Šel jsem ihned, nařídil ostatním dvěma dělníkům, kteří se mnou v kapli pracovali, totiž Františku Filipovi a Janu Volnému, aby s tím nic nedělali, do důchodu a sdělil to p. archiváři Dlabáčkově. Týž šel se mnou hned do kostela. Za jeho přítomnosti jsme zazdívku odbourali více, a sice asi 30 cm od shora. Svítili jsme pak do vnitř sirkou a zedník Filip tam vstrčil hlavu do vnitř a řekl: „Jsou tam nějaké kosti“. Vybourali jsme zazdívku ještě doleji, nyní asi do poloviny a tu jsem se já nahnul dovnitř a viděl jsem, že na levo byl kus lebky, uprostřed křížem přes sebe položené dvě velké kosti a na pravo střep mísy. Menší kůstky

ležely roztroušené mezi tím. Mezi lebkou a kostmi zkříženými ležela jedna destička dřevěná a mezi týmiž kostmi a mísou druhá destička dřevěná blíže k míse. Obávali jsme se, aby při bourání dalším se kosti uvnitř nepoškodily, a proto jsem já opatrně kosti vyndával ven na lešení. Když jsem to vyndal všechno, tak jsme zazdívku vybourali až dolů, až na dno výklenku. Při této práci nebyl nikdo jiný přítomen než já, oni shora jmenovaní zedníci a pan archivář. Týž po vyndání kosti prohlížel a měl také lebku v rukách. Poněvadž pan archivář řekl, že odpoledne přijde komise, nařídil nám, abychom kosti dali zpět do výklenku. Kdo je zpět do výklenku dával, dnes již nevím. Viděl jsem však, že se tam dávají tytéž kosti, co jsem já vytahoval. Jiné kosti nikde v kostele nebyly, takže je vyloučeno, že by se tam daly kosti jiné než ty, co jsem odtamtud vytáhl. Pan archivář odešel a nařídil, abychom s tím nic nedělali. My pracovali dále v kapli u výklenku. Ještě dopoledne asi kolem 11. hod. přišel pekař pan Pelikán. Já, jakmile jsem viděl, že týž vešel do kaple, přistoupil jsem k němu a dával pozor, co bude dělat. Týž dával se do výklenku, vzal lebku do ruky, prohlížel ji a ze žlábků nad okem soudil, že je to od šipky a že to jest asi lebka Žižkova. Lebku položil zase do vnitř. Vzal též ve výklenku se nalézající kousek chrupu a prohlížel ho. Týž nezdržel se tam déle než 5 minut a odešel, jak pravil, k p. důchodnímu. Po nějakém čase vrátil se — a sice ještě dopoledne — s panem Zajcem a Levým a opětně jim lebku ukazoval, vyňav ji z výklenku. Při tom jsem zase stál u nich a viděl jsem, že p. Pelikán tytéž kosti zase dovnitř klade.

Během poledne jsme se z kostela nevzdálili, tam jsme obědvali, sedíce u koše s koksem blíže kaple a vím zcela určitě, že v tu dobu do kaple vůbec nikdo ne-

přišel. Byl bych ho musel vidět. Asi o půl 2. hodině odpoledne přišel p. měst. radní František Minařík, který jen se podíval dovnitř, ale na kosti nesáhl. Myslím, že ještě v té době, co tam p. Minařík byl, přišel zase p. Pelikán a četl nám něco o zazdění kostí Žižkových z nějakého složeného listu. Pan Minařík mezitím odešel. Asi ke 2. hod. přišel p. Minařík s p. purkmistrem dr. Zimmerem. Pan Pelikán tady ještě byl a hned, jak pana purkmistra zočil, sáhl pro lebku do výklenku a ukazoval mu ji. Pan purkmistr mu zakázal, aby na kosti nesahal a nařídil mě, abych vše, co ve výklenku je, opatrně sebral do zástěry. To jsem učinil a šli jsme s tím — p. purkmistr a p. Minařík s sebou do důchodu měst. — kde jsem to vše uložil v místnosti, kde jest archiv. Pan purkmistr, p. důchodní a p. Minařík byli při tom. Já odešel.

Podotýkám, že již dle oškrabování omítky, která byla několikrát, jsme soudili, že výklenek musil býti dávno zazděn. Vše, co jsem tuto uvedl, mohu s dobrým svědomím kdykoliv přísahou stvrditi, jmenovitě tu okolnost, že kosti, které jsme ve výklenku našli, a které jsem do archivu odnesl, nemohly býti vyměněny, poněvadž každého, kdo do kaple vstoupil, jsem k výklenku doprovodil, a po celou dobu, co tam byl, při něm stál.

František Brázda.

Pan JUDr. Jan Zimmer, advokát a purkmistr král. města Čáslavě, udává:

Dne 21. listopadu 1910 dopoledne meškal jsem mimo Čáslav a nevím tedy o tom, co se téhož dne dopoledne v kostele čáslavském přihodilo, z vlastní zkušenosti ničehož.

Po poledni, a sice asi ke 3/4 2. hod. odpoled. téhož dne šel jsem ze svého bytu do města, a když jsem přišel Žižkovou branou ke kostelu, potkal jsem tu p. Františka Minaříka, náměstka starosty v Čáslavi, který ihned se mne tázal, nevím-li nic o tom, že v kostele dopoledne byly nalezeny různé lidské kosti, o kterých se předpokládá, že jsou to kosti Jana Žižky z Trocnova. Odpověděl jsem mu, že nic takového jsem neslyšel a tázal jsem se, kde kosti ty býti mají, načež on podotkl, že dosud jsou ve výklenku v kapli pod věží, kde zazděné nalezeny byly, pročež jsem se ihned do zmíněné kaple odebral spolu s p. Minaříkem. Tam jsme natrefili mimo 3 zedníky, a sice Filipa, Brázdu a Volného, ještě 3 čáslavské občany, Josefa Pelikána, pekaře, holiče Zajíce a knihkupce Levého, kteří stáli v kapli při zdi na levo od vchodu. Jak nás tito páni zočili, oslovil mně p. Pelikán slovy: „Pane starosto, Žižka jest nalezen“ — v tom okamžiku u přítomnosti Zajíce, Levého a zmíněných tří zedníků vzal lebku ve výklenku na spodní části jeho ležící do ruky a pravil: „To je lebka Žižkova“. Já ihned jsem mu poručil, aby lebku položil na to místo, odkudž ji vzal, a když tak učinil, vyplánil jsem jej na místě přede všemi za to, že se opovážil kosti ty bráti do ruky a ihned v souhlase s p. Frant. Minaříkem nařídil jsem zedníku Brázdovi, by sundal zástěru zednickou a vlastní rukou vyndal jsem vše, co ve výklenku leželo a sice jednu lebku, dvě větší kosti, více menších kostí, část hliněné mísy, dva kousky šindele a kousky prkénka a různé černé zbytečky a položil to pozorně do zástěry Brázdovy, který ji pak nahoře svázal a kázal jsem odnésti to vše do městského archivu, což se ihned stalo, t. j. zedník Brázda kosti a vše ostatní, jak do zástěry jsem mu to uložil, odnesl okamžitě společně se mnou a s p. Frant.

Minaříkem, kteří současně s ním jsme šli do městského archivu.

Nalezené kosti a ostatní předměty uložil jsem v měst. archivu u přítomnosti zedníka Brázdy a Frant. Minaříka a měst. archiváře p. Josefa Dlabáčka, kterého jsem k tomu ihned zavolal. Na to jsme u přítomnosti všech těchto osob místnost tu, která má jedno, silnou mříží železnou opatřené okno do dvora radnice, uzavřel, a sice předně železnými dveřmi, které uzavřel jsem na klíč a dále dveřmi druhými, které opětně na klíč jsem uzavřel a oba klíče vzal jsem k sobě a doma je uzavřel, do almárky na klíček, který stále nosil jsem u sebe, takže beze mne nikdo do archivní místnosti, kde nález byl, přijíti nemohl a nepřišel.

Kdykoliv někdo nález chtěl viděti, šel jsem s ním a městským archivářem p. Josefem Dlabáčkem společně, skrze jehož úřadovnu do zmíněné archivní místnosti se jde do místa, kde nález uložen byl, a když dotyčný host nález si prohlédl, zavřel jsem opětně shora naznačeným způsobem místnost na dva zámky, klíček k sobě vzal a doma do almárky jej zavřel a klíček od téže vzal k sobě.

Některý pozdější den položil jsem nalezené kosti a věci do vaty a lebku zvláště do vaty uloženou přikryl jsem skleněným zvonem.

Tyto kosti ukázal jsem způsobem naduvedeným více osobám, jmenovitě členům městské rady, deputaci profesorského sboru čáslavského, p. MUDru Thomayerovi, univer. profesoru a školnímu radovi a spisovateli panu Aloisi Jiráskovi z Prahy i jiným.

Poněvadž jsem musel odejeti z Čáslavě, žádal jsem městskou radu ve schůzi dne 12. prosince 1910, abych

klíče od archivu někomu předati mohl. Městská rada se usnesla, abych jeden odevzdal městskému tajemníku Dru. Brabcovi a druhý měst. archiváři Jos. Dlabáčkovi. Což jsem také učinil. Dne 16. prosince 1910 přišel pro nalezené zmíněné kosti p. prof. Matiegka, jemuž nález ten společně s p. archivářem Jos. Dlabáčkem a měst. tajemníkem Drem Brabcem, a to nalezené kosti, zbytek mísy, dřívka a jiné ostatní věci protokolárně jsme odevzdali.

Tuto svoji výpověď jsem ochoten, kdykoliv to bude žádáno, přísahou stvrditi.

Dr. Jan Zimmer.

Pan Josef Dlabáček, městský důchodní a archivář, 53 let starý, uvádí:

Dne 21. listopadu 1910 po 10. hodině dopoledne dostavil se dělník František Brázda do kanceláře městské spořitelny, kde jsem zaměstnán, a hlásil mi, že při oklepávání omítky na straně k presbytáři duní zeď a že bude za ní výklenek.

Šel jsem s Brázdou ihned do kostela a shledal, že mezi otlučeným lomovým zdívem viditelná jest cihelná nadezdívka. Následkem toho nechal jsem opatrně seškrabatí nejdříve omítku, na které nenalezeny žádné stopy po nějaké kresbě neb nápisu. Teprve po tomto zjištění dal jsem zbylou omítku oklepatí a shledal jsem v lomové zdi přistavěné k presbytáři kostela výklenek as 1·15 cm vysoký, asi 80 cm široký, který byl přeložen pískovcovým kamenem a opatřen ostěním z téhož pískovce.

Směrem od vrcholného překladu k půdici (dnu) výklenku nalézaly se 3 neb 4 vrstvy cihel nestejně velikosti a formy, které nejprve byly vybourány.

Řekl jsem Brázdovi, stojícímu na lešení, aby rozžal sirku a osvětlil výklenek, poněvadž jsme nemohli naléztí svíčku.

Vystoupil jsem k Brázdovi na lešení a řekl mu, může-li tam do výklenku sáhnout. Týž se nahnul a sáhl dolů do výklenku a řekl: „Jsou tam nějaké kosti“. Dival jsem se sám do výklenku a viděl, že jest omítnut a vybělen a na dně že jsou kosti. Na zadní ploše výklenku byl zaražen kovaný hřeb a pod ním černě vytažená páska se stopou po nápisu, jak se mi zdálo. Věci na dně shledané nalézaly se v tomto pořádku: Na levé straně (dívaje se do vnitř výklenku) ležela lebka, pak dva křížem složené hnáty, při nich dřevěná lopatička, na straně pravé pak veliký střep z hliněné mísy. Pod lebkou a hnáty byly úlomky kostí, další lopatička a 2 kousky dřívka a černé chuchvalce ze zpráchnivělého plátna. Aby při bourání zbylého ještě zdíva nepoškodil se vnitřní obsah výklenku, vyndal Brázda opatrně kosti ven a položil je na lešení. Já kosti vůbec do rukou nebral. Pak bylo zbylé zdívo odbouráno, kosti vložil Brázda opět do výklenku a já nařídil, aby se celý výklenek prkny obednil, což se v mé přítomnosti stalo. Tuto práci dle své výpovědi vykonal dělník Filip. Dále jsem nařídil dělníkům, aby nikoho k nálezu nepouštěli a nikomu nic neříkali, že přijde odpoledne komise. Přišel jsem na radnici, ale p. purkmistr nebyl v kanceláři. Čekal jsem na jeho příchod se sluhou Veselým, ale do 1. hodiny polední jsme se ho nedočkali.

Odpoledne po 2. hodině, když jsme zase čekali na p. purkmistra, až přijde do kanceláře, vešel pojednou p. purkmistr sám do důchodu provázen p. Minaříkem a s ním dělník Brázda, který v plátěné zástěře nesl

v kostele nalezené kosti a ostatní věci. Pan purkmistr mně žádal, abych otevřel archivní místnost a v mé přítomnosti jakož i ostatních (p. purkmistra a p. Minaříka) vyložil zedník Brázda kosti i ostatní věci ze zástěry, takže jsem je kus po kuse znovu viděl, zejména kosti a lebku a mohu bezpečně tvrditi, že tyto věci jsou tytéž, jež nalézaly se dopoledne ve výklenku v kapli pod věží a že z nich nescházelo nic, aniž k nim snad přidáno bylo.

Pan purkmistr zavřel archiv dvojími dveřmi (železnými a dřevěnými) na dva zámky a vzal klíče k sobě. Později byl z usnesení městské rady odevzdán klíč od jedněch dveří mně a od druhých měst. tajemníku Dru Brabcovi.

Tuto svoji výpověď mohu kdykoliv pod přísahou opakovati.

Josef Dlabáček.

Z protokolů jsou tedy patry nesrovnalosti.

Jiný rozpor, ještě patrnější, ukazují protokoly o Jos. Pelikánovi. První protokol o jednání Pelikánově praví toto.

„Mezi tím, než se vykonaly tyto věci, vniknul do kaple pod věží proti opětovanému přísnému zákazu Josef Pelikán, pekař v Čáslavi, prohlížel si kosti, a sice s násilím, ačkoliv mu všichni tři zedníci bránili s poukázáním na přísný zákaz, který vydal měst. archivář Jos. Dlabáček.

Toto vniknutí do kaple provedl Josef Pelikán dopoledne i odpoledne“.

Zedník Fr. Brázda vypověděl dle protokolu o Pelikánovi, že týž přišel do kaple téhož dopoledne asi kolem 11. hodiny. „Já“ — vypovídá Brázda — „jakmile jsem viděl, že týž vešel do kaple, přistoupil jsem k němu a dával pozor, co bude dělat. Týž díval se do výklenku, vzal lebku do ruky, prohlížel ji a ze žlábků nad okem

soudil, že je to od šipky, a že to jest asi lebka Žižkova. Lebku položil zase dovnitř. Vzal též ve výklenku se nalézající kousek chrupu a prohlížel ho. Týž nezdržel se tam déle než 5 minut a odešel, jak pravil, k p. důchodnímu. Po nějakém čase vrátil se — a sice ještě dopoledne — s panem Zajícem a Levým a opět jim lebku ukazoval, vyňav ji z výklenku. Při tom jsem zase stál u nich a viděl jsem, že p. Pelikán tytéž kosti zase dovnitř klade“.

Pak líčí Brázda polední přestávku a po ní, že před druhou hodinou odpolední přišel do kaple radní Minařík. Popisuje pak druhou návštěvu Josefa Pelikána. Práví o ni:

„Myslím, že ještě v té době, co tam p. Minařík byl, přišel zase p. Pelikán a četl nám něco o zaldění kostí Žižkových z nějakého složeného listu. Pan Minařík mezi tím odešel. Asi ke 2. hodině přišel p. Minařík s p. purkmistrem dr. Zimmerem. Pan Pelikán tam ještě byl a hned, jak pana purkmistra zočil, sáhl pro lebku do výklenku a ukazoval mu ji. Pan purkmistr mu nakázal, aby na kosti nesahal a nařídil mi, abych vše, co ve výklenku je, opatrně sebral do zástěry“.

Na tyto nápadné rozpory upozornil jsem archiváře p. Jos. Dlabáčka a týž je vysvětluje takto:

„Podle mého upamatování vypovídá zedník Brázda správně. Zedníci měli ve zvyku, že jistou určitě ohraničenou část zdiva, z které se omítka měla oškrábat i otlouci, nejprve zkoušeli a sice tak, že poklepávali kladivem na zeď — zda-li neduní, neboť tímto způsobem přišli jsme v hlavní lodi a sakristii na různé výklenky a skryše.“

Z těchto důvodů klepalo se také na zeď přiléhající k presbytáři, když se měla v kapli pod věží oškrabovat a otlouci stará omítka. Když Brázdovi při této zkoušce

zadunělo pod kladivem, vyrazil jednu cihlu a seznal hned, že je ve stěně výklenek a přišel mi tuto okolnost dne 21. listopadu 1919 do kanceláře ohlásit.

Odebral jsem se s Brázdou do kostela a nechal v podvěžní kapli na místě označeném opatrně seškrabati omítku, na které nenalezeny však žádné stopy po nějaké kresbě nebo nápisu. Teprve po tomto zjištění byla omítka oklepána a shledáno, že ve zdi, přistavěné k presbytáři, nalézá se výklenek s těmito rozměry: výška činila 115 cm, šířka 80 cm a hloubka 80 cm. Výklenek byl s vrchu přeložen pískovcovým kamenem, stěny skládaly se z pískovcových desek, tvořících ostění tohoto výklenku.

Směrem od vrcholního překladu ku dlažbě výklenku nalézaly se 3 vrstvy cihel nestejně velikosti i formy, které nejprve byly vybourány a Brázda rozžatou sirkou posvítil do vnitřku. Při tomto výkonu shledal jsem následovný stav: vnitřek výklenku byl omítnut a vybílen. Na jeho zadní ploše byl zaražen kovaný hřeb, pod kterým vinula se dvěma černými čarami vytažená páska se stopou nějakého nápisu na omítce. Vlivem vniknutého vzduchu počala se hned loupati, kornoutkovatěla a opadávala, nemohl se tedy nápis co do textu prozkoumati. Na to zedník Filip sáhnul rukou dovnitř výklenku a oznámil, že jsou na dně kosti. Bylo tedy přikročeno k odbourání ostatního zdiva výklenku, které se skládalo z lomového kamene na slabou maltu a bouralo se takřka pod rukama.

Ve výklenku nalézaly se tyto věci:

1. fragment hliněné mísy točené na kruhu, na okraji olověným klejtem polité. Zvláštních znamení na tomto střepu nebylo shledáno;
2. porouchaná lebka, dvě kosti, pravděpodobně stehenní a loketní, položené křížem přes sebe, dvě prkénka ze

šindele zrobená, na kterých byla patrna stopa papírového přelepení, po němž žádné pozůstatky nebyly nalezeny.

Směrem od hnátu k hliněnému střepu byly rozloženy: kousek sanice se zuby a různé kůstky, mezi nimi černý chuchvalec, pravděpodobně ze spráchnivělého plátna.

Vznikla ve mně domněnka, že jsme přišli na kosti Žižkovy. Způsob, jak byly kosti rozříděny a zastrkovátky označeny, ukazoval k vzácné osobnosti. Z této úvahy nařídil jsem přísně dělníkům, aby za žádných podmínek nedovolili nikomu přístup k nález, poněvadž jsem věděl, že do kostela dochází a práce sleduje pan Jos. Pelikán. Nechal jsem za své přítomnosti ohradit výklenek prkny; přidělal je skobami ke zdi zedník Filip. Když bylo bednění hotovo, odešel jsem z kostela hlásit nález panu purkmistrovi, ale týž byl u stání v Kutné Hoře. Jeho příjezd do Čáslavě nechal jsem pozorovat sluhou Veselým a sám oddal jsem se svým kancelářským úkonům.

Hlídku v kostele museli dělníci podle daného jim příkazu přísně provádět, poněvadž před polednem přišel za mnou do kanceláře pan Josef Pelikán, sdělil mi, že kosti prohlížel a žádal, abych je z kostela nechal hned přenést na radnici, že jsou Žižkovy. Řekl jsem, že on jako soukromá osoba nález za kosti Žižkovy prohlašovat může, ale já ve své vlastnosti co archivář jednám jménem rady a celé obce a tato má funkce ukládá mi jistou zdrženlivost v podobném prohlášení do té doby, než svůj posudek pronese znalecká komise. Osteologem že nejsem a co bychom si u obce počali, kdyby se shledalo, že kosti pocházejí od ženy. Po tomto prohlášení p. Josef Pelikán odešel a já jsem dále čekal na příchod pana purkmistra. Co se mezi tím dělo, nevím. Teprve později

jsem se dozvěděl, že pan Josef Pelikán chodil po městě, všude vystupoval jako objevitel Žižkových kostí, byl také na evang. faře a vodil jednotlivé osoby do kostela, uvolnil bednění a vyndával lebku z výklenku, aniž mu v tom zedníci mohli zabránit v domnění, že snad má k tomu oprávnění. Mně samému však dělníci o tomto zasahování p. Pelikána do celého dějství nic neoznámili a to byla veliká chyba.

Nález měl zůstat v neporušeném stavu tak, jak se objevil ve výklenku a nikdo, zejména kdo k tomu oprávněn nebyl, neměl se ho dotýkat až do příchodu komise.

Odpoledne téhož dne setkal se městský radní p. Fr. Minařík s p. Jos. Pelikánem, který jej hnedle vedl do kostela, lebku vyňal z výklenku, ukazoval ji a post-mortální vylomeninu čelní vysvětloval co poranění u Rábí. Pan Frant. Minařík dle jeho výpovědi mu zakazoval brát kosti do ruky, a poněvadž p. purkmistr přijel mezi tím z Kutné Hory domů, šel mu tento případ oznámiti.

Tuším, že bylo mezi druhou a třetí hodinou odpolední, když vešel do kanceláře městského důchodu, kde se tou dobou opatroval městský archiv, p. purkmistr s p. Minaříkem s doprovodem zedníka Brázdy, který nesl kosti v kostele nalezené k uložení v radnici, ač z kostela neměly být vynášeny, aby neporušil se stav nálezů samého. Ale příhody, které se děly v kostele, byly takového rázu, že panu purkmistrovi nezbylo, než dát nález pod klíč a závoru, poněvadž nebylo možná jiným způsobem jej zabezpečiti ani uzavřením podvěžní kaple.

Nálezů čáslavskému nemohou tato nedopatření ublí-

žiti, obzvláště když oddělím nález lebky z 21. listopadu 1910, nález destičky z 26. listopadu a počínání jednotlivců při nález, když utvořím tři kapitoly: lebka, destička, personalie.

Rozhodně bychom nález však neposloužili, kdybychom chyby nepřiznali. Naopak, tu pomůže jen holá pravda.

Již jsem řekl, že nález z 21. listopadu 1910 vyvolal rozpaky. Vyvolal rozpaky, které měly pak být pozdějšími zákroky odstraněny. Řekl bych zcela otevřeně, že rozpaky ve dni a po dni nález vyvolaly zlého ducha ve formě podvržené destičky.

Měla-li destička jen za úkol, aby podepřela nalezené ostatky ve veřejnosti i ve vůdčích hlavách města Čáslavě, úkol splnila. Národní politika přinesla 27. listopadu 1910 zprávu nadepsanou: „*Kosti slavného českého vojevůdce Jana Žižky nalezeny v Čáslavi.*“ Pod tímto nadpisem čteme text: „Včera zaslal nám starosta města Čáslavě posl. pan dr. Jan Zimmer tento telegram: „Dnes nalezeny v děkanském chrámě v Čáslavi kosti velikého našeho vojevůdce Jana Žižky i s příslušným dokumentem“. Vidí čtenář i dnes, jak působila destička? Kosti Žižkovy byly nalezeny 21. listopadu 1910, teprve 26. listopadu jde do Prahy telegram: Dnes byly nalezeny Žižkovy kosti — —“.

Tento telegram a zpráva Národní politiky veřejnost pobouřily, vzpružily, ale i zmátly. Hned 27. listopadu poslala Nár. politika do Čáslavě svého zpravodaje, od něhož přinesla 28. listopadu velké pojednání o nález. V tomto pojednání o textu podvržené destičky jest psáno, že „k nemalé radosti všech vysvětlil záhadný do té chvíle původ kostí — —“.

Hned v zápětí přišel trest. Veřejné mínění přehlédlo časový a lokální rozdíl nálezů kostí a nálezů destičky, spojilo je a vytvořilo si nesprávný úsudek: Protože se prokázalo, že destička je padělaná, musí být podvrženy i t. zv. kosti Žižkovy. A to je zhoubná stránka nálezů destičky a všech okolností, nález provázejících.

Zastavme se na chvíli u destičky. Nalezli ji ve výklenku v podvěžní kapli. Výklenek tento byl vlastně průchodem do točitého schodiště. V kapli kryla výklenek hladká omítka; ze schodiště však byly patrné obrysy výklenku docela dobře. Se strany od točitých schodů nebyl tento výklenek odkryt. Otevřeli ho z kaple. Poněvadž destička v něm nalezená byla suchá, kdežto ostatní zdívo úplně provlhle, musila být destička vložena, *lépe řečeno podvržena do výklenku jen ve dnech, kdy tento výklenek byl odkryt!**) Musil tudíž odborník tak věhlasný, jako byl dr. Nováček, poznat podvrženou destičku na ráz, na první pohled. Nález Nováčkův podepřel chemickým rozborem prof. Boh. Brauner.

Může uvést destička, její nález, někoho do rozpaků ještě dnes? Ne. Snad jen autora, není-li (jak se zdá) člověkem, který si z takových lapálií, jako je něco padělat, nedělá valných starostí — —. Ale nález ne, neboť — a to považují za potřebné stále a stále zdůrazňovat — kosti již byly dávno uloženy, když destička se našla. Kosti byly nalezeny ve výklenku jedné stěny kaple, destička o celych 5 dní později v protější stěně kaple. Kosti a destička nijak spolu nesouvisí. To jest fakt, který sice nepřesvědčí zaujatého posuzovatele nebo zlovolného posuzovatele, ale nálezů kostí ublížit nemůže.

*) Zvláštní otisk z Památek archeologických a místopisných. Praha 1911. Referát architekta K. Hilberta. Str. 17., 18.

Proto nemůže, že nález kostí ve výklenku jest nad veškeru pochybnost postaven!

Korunním svědkem všechnu pochybnost vylučujícím jest architekt K. Hilbert, který dozíral nad prováděním oprav a úprav v kostele. O kapli a o nálezu z 21. listopadu praví K. Hilbert toto:

„Podvěžní kaple sloužila po celou dobu oprav na věži a vnitřku kostela jako skladiště předmětů, které z presbytáře a lodí sem byly uloženy.“ Tak bylo tam složeno až do konce října r. 1910 i malované sklo. Proto a také z toho důvodu, že opravy v podvěžní kapli se měly provést na účet jiný než ostatní práce, odložilo se provedení zednických prací až na poslední dny října.

Zprvu opraveny omítky klenby a nejvyšších ploch kaplových stěn, co dělo se za pomoci lešení — a teprve v druhé polovici měsíce listopadu, kdy odstraněno lešení, přikročilo se k otloukání omítky do výše asi 2 metrů, aby se vlhké stěny kaple živcovou emulsi isolovaly. Tu teprve se dne 21. listopadu přišlo na dosud neznámý, zadržný výklenek, v kterém po odbourání zadržky učiněn již popsaný nález.

Když jsem druhého dne ranním vlakem do Čáslavě přijel, prozkoumal jsem nejen výklenek, ale i vybouranou zadržku, která pod výklenkem na dlažbě kaple ležela. Výsledek podrobného zkoumání byl následující:

Výklenek měří 78 cm šířky, 84 cm hloubky a 115 cm výšky a jest asi 115 cm nad dlažbou založen. Dle způsobu zdívka a hmot k němu užitých soudě, byl výklenek současně se stavbou věže, tedy kolem roku 1450 založen. Pod i kolem výklenku nachází se ve věžním zdívu četný

zpracovaný i profilovaný kámen, který nesporně pochází z pobořeného, před stavbou věže zde stávavšího polygonálního závěru jižní boční lodě. Jinak jest zdívko spodní části věže stejně jako starší části chrámu (presbytář asi r. 1300, lodě asi r. 1340) budováno z lomového kamene, v kterém vrstvená slída v neobyčejném množství převládá (svor). Kámen tento přijímá značně vodu, a byl také výklenek po vybourání shledán ve značné míře provlhlý.

Vnitřek výklenku byl současně se stěnami věžní kaple omítnut a obílen. Po otevření výklenku nalezena tato omítka i bílení ve stavu rozvětrávání a tento stav se během doby, po kterou výklenek jest otevřen, ještě značně zhoršil. Obzvláště zadní plocha výklenku silně pelichá. Na této pelichající ploše viděti jest stopy nějakého zašlého písma, z něhož však jen zakončení dalo by tušiti arabskou šestku. Ostatní jest docela nečitelné. Nad domnělým písmem zaražen do zdívka kovaný hřebík.

Zkoumaje zbytky vybourané zadržky shledal jsem:

Zadržka sestávala z lomového kamene různé jakosti a několika vrstev cihel. Nebyla se zdívem výklenku zavázána, ale jen na bílenou omítku přizděna.

Omítka zadržky byla v jednu plochu se starou omítkou kaple pečlivě zatřena a pokryta bílením a zeleným nátěrem, který též na stěnách i na klenbě kaple se zachoval. Zelený nátěr byl pokryt opět bílením a omítkou z let osmdesátých, kdy kostel posledně byl opravován.

Tyto vrstvy samy vedou již k dohadu většího stáří zadržky výklenku. Vzpomenu-li na zelený nátěr, nalezený při opravě na klenbě presbytáře, i tam pokrytý

mladším bílením a opravou z let osmdesátých, nemohu zapaditi myšlenku, že oba tyto zelené nátěry, na jiných místech kostela nenalezené, pocházejí z jedné úpravy kostela, tedy z jedné doby.

V presbytáři dal se zelený nátěr přibližně datovati, neboť na něm nalezeny zbytky dekorativních maleb, které na pozdní renaissanci či na ranný barok ukazovaly. Kdybych se i měl v určení stáří těchto maleb mýlit, pak mám ještě jiný důkaz o jejich stáří, totiž ten, že draperie na klenbě polygonu presbytáře namalovaná nebyla k dnešnímu oltáři, pocházejícímu z r. 1791, komponována, ale byla oltářem částečně zakrývána.

Připustí-li se má domněnka, že zelený nátěr po celé ploše podvěžní kaple nalezený jest současný se zeleným nátěrem v presbytáři, muselo by se stáří zadržky výklenku položití nejméně do druhé polovice století sedmnáctého.

Tázán jsa, je-li možné, aby, nevěděl-li jsem sám o výklenku, věděl kdo jiný o něm před započtím s otloukáním omítek v kapli podvěžní, musím rozhodně prohlásiti, že to je vyloučeno. Neboť zůstal-li mně přes důkladné zkoumání stavby zatajen, zůstal tak i laiku.

Tázán, mám-li za možné, že kosti byly někým teprve po otevření výklenku do něho vloženy, mohu, aniž bych přihlížel k úřednímu protokolu o nález, prohlásiti tolik: každý s úmyslem poříditi zde nějaké falsum byl by kosti docela jiným způsobem uložil a nebyl by jim přidal především ony šindelové odřezky a zlomek mísy, které předměty pány nálezce, jak mohu s plnou rozhodností prohlásiti, ještě 22. listopadu opravdově skličovaly“.

Vývody Hilbertovy jsou jasné a nezvratitelně dokazují,

že do výklenku uloženy kosti nejméně v druhé polovině sedmnáctého století.

Budiž mi dovoleno, abych nedostatek pramenů nahradil hypotheses: Čáslavsko měl vracet ke katolické víře pán z Vřesovic.*) Než přišel do Čáslavě, působil v K. Hoře. Jeho reformační činnost vybijela se na různých památkách církve podobojí, které dal rozbít a zničit. Zpráva o jeho řádění přišla jistě v zápětí do Čáslavě. V té době — v r. 1623 — nebylo v Čáslavi mnoho katolíků. Není pochyby, že vyznavači církve podobojí ukryli, co ukryti mohli. A na prvním místě uložili kosti Žižkovy tak, řaby je slídivé oko pronásledovatelů nenašlo. Dík těmto horlivcům! Zachránili nám památku přímo svatou!

Zbývá, abych zaznamenal ještě úsudek odborníků o nalezených kostech. Budu musít se spokojit jen s úryvky posudků, poněvadž hlavní část posudku odborníků jest vědecká**) a ta do rámce tohoto spisku, který chce nález popularisovat, nepatří.

Z posudků připomínám nejzávažnější místa:

Dle statistiky připadalo v Rakousku na 10.000 obyvatel úplných slepců 5 až 6. Prof. Matiegka uvažuje, že „v době (husitské) neklidné a válečné mohl přijít jeden úplný slepec na 1.000 obyvatel, jeden jednooký slepec na 10.000 obyvatel.“ Již tato cifra dovoluje mluvit o malé pravděpodobnosti najít někde náhodou lebku jednookého člověka!

*) Vilém Ilburk z Vřesovic, nejvyšší mincmistr kutnohorský, prováděl rekarolisaci v Kutné Hoře a Čáslavi. Tu dal 10. ledna 1623 rozmetati kamenný náhrobek Jana Žižky. V Kutné Hoře dal 29. srpna 1624 vyhediti z chrámu sv. Barbory pozlačený kalich měděný.

**) Zvláštní otisk z Památek archeol. a místopisných. R. 1911. Posudky prof. J. Matiegky, prof. dr. J. Janošíka, dr. J. Hlavy, dr. Vl. Šlavíka, dr. R. Kimly, dr. K. Weignera, dr. L. Haškovce.

Avšak pravděpodobnost naléztí v určitém kostele na zcela neobvyklém místě za okolností, které prozrazují mimořádný význam nálezů, a sice právě tam, kde dle pověsti odpočívají kosti Jana Žižky z Trocnova, vskutku mozkovnu jiného muže jednookého, jehož tělesné vlastnosti by se i jinak shodovaly s tím, co se o slavném vojevůdci vypravuje — jest dle mého úsudku tak nepatrná, že možno říci k víře nepodobná.

Dle toho můžeme s největší pravděpodobností, která při identifikaci pozůstatků v podobných případech jest vůbec možná, souditi, že máme před sebou skutečně kosti slavného vojevůdce Jana Žižky z Trocnova.

S anthropologického hlediska přicházím k následujícím výsledkům:

1. Podle zevních znaků kostí a podle změn (popraskání), které po jejich přenesení z původně vlhkého výklenku na suché místo nastaly, soudím, že se kosti dostaly v nynějším stavu t. j. rozbité do onoho výklenku a že zde (v stejném prostředí dále se zachovávajíce) odpočívaly po dlouhou dobu, možná 200 až 300 let, což jest v souhlasu s nálezem stavitelským a archeologickým.

2. Lebeční tvar, který mozkovna vykazuje, a oploštěnost kosti stehenní jsou znaky, které se v XV. století častěji vyskytovaly než v době přítomné a hodí se tudíž kosti, pokud se původu týče, dobře do oné doby.

3. Z celkového nálezů patřila pravděpodobně mozkovna č. I. a větší kost stehenní č. IV. (snad i zlomek žebra č. VI?) a sice dle rozměrů a tvarů jakož i dle zachovalosti kostí téměř individuu, kdežto čelist č. II. a žebro č. VII. náleželo jiné osobě (ženské?) a zlomek obličejové kostry č. III. osobě třetí.

4. Mozkovna č. I. náležela s velkou pravděpodobností muži, který nepřekročil mužný věk, ač nelze úplně vyloučiti, že pochází od muže staršího.

5. Dle rozměrů mozkovny a kosti stehenní možno souditi na tělesný vzrůst neveliký, něco podprůměrný (asi 164—165), jaký se Janu Žižkovi všeobecně připisuje.

6. Vyhojené rány na mozkovně připouštějí úsudek, že dotyčná osoba svým způsobem života se vysazovala snad více nebezpečí poranění, t. j. že náležela snad k lidu válečnému.

7. Tvar mozkovny a kostí nosních neodporuje popisům a vyobrazením obličejů J. Žižky, pokud těmto možno víry přikládati.

8. Mozkovna pochází s největší pravděpodobností od muže jednookého a tudíž s ohledem na ostatní okolnosti nálezů a na místo pověstí označené pravděpodobně od Jana Žižky z Trocnova.“

Prof. dr. Haškovec podal o nálezů další obšírný posudek, vyvrcholující v slovech:

„Pozůstatek lebeční jest lebku mužskou, dospělého či spíše staršího muže, jakost jeho nevyklučuje, ba s určitostí poukazuje na stáří staletí, má určité znaky, lišící jej od lebek jiných: jízvy, asymetrii očí a nepoměrně vyčnělé nosní kůstky. Je-li správná tradice, místní podání a historické poukazy, že v časlavském chrámu pochovány byly tajně pozůstatky Žižkovy, uvěřím, že mozkovna zde nalezená jest částí lebky Žižkovy a mohu doporučiti víru tu i lidu českému, který může v ní uctíti vzácné a věkopamátne ostatky velkého Čecha a člověka.“

Vedle těchto posudků můžeme postavití posudky vědců, jako dr. J. V. Nováček, prof. dr. L. Píč, dr. V. Fabián,

dr. K. Chotek, kteří pravost nálezu nevyklučují, můžeme ovšem zaznamenat i posudky, které jsou pochybovačné (dr. Vl. Slavík, dr. J. Reinsberg).

Co chceme? Chceme důkazy? Chceme se spokojit s pravděpodobností?

Důkaz nezvratný nám schází. Nikdo ho nepodá. Nikdo ale nepodal důkazu negativního, že jest absolutně vyloučeno, aby nalezená část lebky byla zůstatek po Janu Žižkovi z Trocnova.

Důkaz nezvratný nežádáme však v okamžicích, kdy nám postačí pravděpodobnost. V Blaži (nyní patří k území Rumunska) mají lebku, kterou uctívají jako lebku Petöfiho. V museu Mozartově v Solnohradu viděl jsem lebku, u níž Němci se postaví přímo v nábožné úctě. Je to prý lebka Mozartova — a víme, že Mozart byl pohřben do společného hrobu, nevynikal žádnými zvláštnostmi lebky, neměl orlího nosu. Němci se spokojují pravděpodobností, a ta jim dovoluje, aby věřili v pravost lebky Mozartovy.

Prof. dr. L. Haškovec doporučoval také takovou víru českému lidu. Řekl: Věřím, že nalezená mozkovna jest částí lebky Žižkovy a doporučuji víru tu i lidu českému.

Věříme i my. Přijďte se podívat na nález čáslavský, který jest nyní uložen v nové místnosti.

Končí slovy spisovatele K. Maška:*)

„Víme, že nikdy nebylo ani Romea ani Julie, — a přece, přijdouce do Verony, neopomeneme navštívit poetický Juliin hrob. A v Benátkách nepřehlédneme pohrdlivě dům Desdemonin, který není proto méně krásný v řadě ostatních paláců, že Desdemony nikdy nebylo. A my, když nejedná se o fingovanou kulisu pro osob-

*) K. Mašek: Nad lebkou Žižkovou. Zlatá Praha, XXVIII, 28, 334, 335.

nosti vybájené, jako v obou uvedených případech, kterou bychom uctívali místo nich, ale máme pro svou adoraci skutečného, velkého reka života — máme při jeho velké památce pozastavovati se nad „pravostí“ či „nepravostí“ lebky jednookého muže z téhož se Žižkou století, nalezeného na místě, kde tradice hrob rekův ustálila, ve zdivu, stářím podporujícím pravděpodobnost?“

